

Особливості викладання французької мови як другої іноземної у вищих навчальних закладах

С. В. Дуброва

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,

Переяслав-Хмельницький, Україна

Corresponding author. E-mail: dudrovasvitlana@gmail.com

Paper received 23.04.18; Accepted for publication 30.04.18.

<http://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-163VI67-06>

Анотація. У статті розглядаються особливості викладання французької мови як другої іноземної у вищих навчальних закладах. Визначено, що у відповідності до комунікативно-когнітивного принципу у процесі навчання французької мови засвоєння мовного матеріалу (фонетичного, лексичного, граматичного) відбувається взаємопов'язано, що сприяє формуванню високого рівня володіння студентами мовною та іншомовною комунікативною компетенціями. Мовна компетенція інтегрує фонетичну (знання звукових особливостей іншомовного мовлення – звуків, їх властивостей, функцій і закономірностей правильного і логічного поєднання, та навички їх відтворення), лексичну (знання і здатність використовувати іншомовний словниковий запас, безперервне накопичення і розширення реального і потенційного словника), граматичну (знання про системну організацію мови і закономірностей її функціонування, навички користуватися граматичними ресурсами мови) компетенції з подальшим застосуванням у майбутній професійній діяльності.

Ключові слова: французька мова, мовна компетенція, іншомовна комунікативна компетенція, фонетична, лексична, граматична компетенція.

Удосконалення методів навчання другої іноземної мови – одне з актуальних завдань як теорії, так і практики навчання іноземних мов. Її актуальність пояснюється тим, що друга іноземна мова викладається сьогодні як у середніх, так і вищих навчальних закладах, здебільшого в опорі на рідну мову без достатнього врахування знань першої іноземної мови, набутих тими, хто вже почав її вивчати. Вирішення цієї проблеми потрібно здійснювати комплексно, починаючи з вищих навчальних закладів, шляхом покращення професійної, а отже, й філологічної підготовки майбутніх учителів другої іноземної мови [3, с. 120].

Аналіз методичної літератури свідчить, що проблема організації навчального процесу з другої іноземної мови привертає увагу багатьох учених, зокрема: Н. Д. Гальскова (навчання на білінгвальній основі як компонент поглибленої мовної освіти), М. М. Михайлов (двомовність і взаємовплив мов), О. А. Палій (підвищення ефективності навчання другої іноземної мови в ЗНЗ), Г. М. Цюник (використання зіставного (контрастивного) методу при вивченні французької мови як третьої іноземної), Т. А. Швець (методика навчання іноземних мов у вищій школі) та ін.

Метою статті є виявлення особливостей організації навчального процесу викладання французької мови як другої іноземної у вищих педагогічних навчальних закладах.

Специфіка викладання французької мови, як другої іноземної, полягає у слідуванні дидактичним і методичним принципам, що діють при навчанні будь-якої іноземної мови. Враховуючи наявність трьох мов (рідна, англійська, французька мова), які контактують в процесі навчання та студентського досвіду у вивченні першої іноземної мови, розглянемо особливості організації навчального процесу викладання французької мови.

Досягнення високого рівня володіння майбутніми вчителями іноземних мов мовною та комунікативною компетенціями зумовлює загальний методичний підхід до навчання французької мови. Оскільки студенти

уже мають досвід у вивченні англійської мови, оволодіння французькою здійснюється ними більш свідомо, вони можуть порівнювати як певний фонетичний, лексичний, граматичний матеріал цих мов, так і організацію самого процесу навчання. У студентів, які опановують дві іноземні мови, більше розвинена рефлексія. Саме тому головним методичним принципом у навчанні французької мови є комунікативно-когнітивний принцип, когнітивний аспект якого підпорядковується комунікативному і проявляється в умінні студентів знаходити аналогії, що полегшують засвоєння нового матеріалу, чи виявляти відмінності. При викладанні французької мови для цього є ще більше передумов, завдяки наявності досвіду вивчення першої іноземної мови, більш пізньому початку навчання і, тим самим, більш усвідомленому підходу до вивчення мови. Таким чином, необхідно враховувати індивідуальні особливості та можливості студентів і диференціювати навчання, беручи до уваги рівень навченості першої іноземної мови. Адже у центрі освітнього процесу вищої школи знаходиться особистість майбутнього вчителя іноземних мов, якій притаманні індивідуальні особливості, тому при організації навчання особлива увага приділяється особистісному розвитку та зростанню студентів, при цьому враховуються їх індивідуальні відмінності. Знання та врахування особистих рис студентів, їх інтересів, нахилів, можливостей і потреб, дозволяє організувати навчання обдарованих студентів відповідно до їх можливостей, спонукаючи до навчання менш здібних студентів та допомагає відстаючим. А саме, для одних студентів створюються умови для більш швидкого опанування мовою, іншим надається можливість для повторення і тренування.

У відповідності до комунікативно-когнітивного принципу у навчанні французької мови, як другої іноземної, засвоєння мовного матеріалу (фонетичного, лексичного, граматичного) відбувається взаємопов'язано, що сприяє формуванню високого рівня володіння студентами мовною та іншомовною комунікативною компетенціями. Мовна компетенція інте-

грує фонетичну, лексичну, граматичну компетенції і передбачає засвоєння та усвідомлення майбутніми вчителями мовних норм з подальшим застосуванням у професійній діяльності.

Вивчення мови розпочинається зі вступного корективно-фонетичного курсу, у ході опанування якого студенти отримують загально-теоретичні відомості, а саме:

- поняття правильної вимови (норми);
- різні стилі вимови (повний, нейтральний, розмовний);
- проблеми мовленнєвої комунікації;
- причини виникнення акценту;
- безакцентна вимова – кінцева мета практичної фонетики;
- поняття фонетичної (артикуляційної і ритмічної) бази мови;
- співставлення вимовної норми другої іноземної мови, що вивчається з нормами рідної і першої мови;
- звуки мови й інтонація [5, с. 59].

Формування фонетичної компетенції студентів (знання звукових особливостей іншомовного мовлення – звуків, їх властивостей, функцій і закономірностей правильного і логічного поєднання, та навички їх відтворення), як складової мовної, відбувається у процесі виконання навчальних вправ на рецепцію звуків, репродукцію звуків та навчання інтонації. Рецептивні вправи спрямовані на розвиток фонематичного слуху студентів, тобто на формування вміння розпізнавати, диференціювати, ідентифікувати звуки французької мови. У процесі виконання репродуктивних вправ відбувається формування вимовних навичок студентів. Найефективнішим є поєднання рецептивно-репродуктивних вправ, під час виконання яких студенти спочатку прослуховують звук у зразку мовлення, а потім відтворюють його, враховуючи особливості даного звуку.

Наприклад: літера «с» [se] у французькій мові вимовляється як [s] перед «e, i, u», але як [k] у будь-якій іншій позиції, в англійській «с» [si:] відтворюється за таким же правилом вимови; літера «g» [ze] вимовляється як [z] перед голосними «e, i, u», або як [g] перед «a, o, u» та приголосними, в англійській «g» [dʒi:] – як звук [dʒ] перед «e, i, u», як звук [g] у інших випадках, як [z] у словах французького походження в кінці слів; літера «h» [af] у французькій не читається ніколи, тоді як в англійській «h» [eitʃ] на початку слова перед голосною читається як звук [h]; літера «s» [es] у положенні між двома голосними читається як [z], у всіх інших позиціях як [s], в англійській «s» [es] – як звук [s] на початку слова перед приголосними, у кінці слів після глухих приголосних і як звук [z] у кінці слова після дзвінких приголосних і голосних, а також в положенні між голосними; буквосполучення «th» у французькій мові вимовляється як [t], в англійській «th» – як звук [ð] між голосними літерами та на початку службових слів і як звук [θ] на початку і в кінці інших слів; буквосполучення «sh» читається як [ʃ], в англійській – як [tʃ], звук [ʃ] передається буквосполученням «sh»; буквосполучення «ph» в обох мовах вимовляється як [f] тощо.

Як бачимо на наведеному прикладі зіставлення деяких приголосних літер і буквосполучень обидві мови

мають багато спільних рис, що полегшує вивчення студентами французької мови, як другої після англійської.

Слід зазначити, що у французькій мові наголос завжди падає на останній склад ритмічної групи, у межах якої слова вимовляються злитно, без пауз. Англійська мова ж відрізняється вільним наголосом, у більшості двоскладових слів наголос падає на перший склад, якщо в слові три або чотири склади, то наголос падає на третій склад від кінця слова, префікси і суфікси є ненаголошеними елементами.

Процес оволодіння студентами іншомовною лексичною компетенцією (знання і здатність використовувати іншомовний словниковий запас, безперервне накопичення і розширення реального і потенційного словника) проходить у декілька етапів:

- ознайомлення з новим лексичним матеріалом, тобто його семантизація (введення і пояснення нових лексичних одиниць);
- автоматизація дій студентів з новими лексичними одиницями: автоматизація на рівні словоформи, вільного словосполучення та фрази/речення; автоматизація на понадфразовому рівні – діалогічної або монологічної єдності;
- удосконалення дій студентів з лексичними одиницями;

– ситуативне вживання засвоєних лексичних одиниць при висловлюванні своїх думок в усній формі (говоріння) та письмовій формі (письмо), їх контекстне розуміння при читанні та аудіюванні [5, с. 71].

На етапі ознайомлення з лексичними одиницями розкривається значення нових слів, а також їх вживання у мовленні. Початок роботи над словом – етап концептуалізації (накопичення первинної або сенсорної інформації про іншомовне слово) – має велике значення для успішного формування лексичної компетенції, необхідної для здійснення різних видів і форм мовленнєвої діяльності.

Первинне закріплення передбачає відпрацювання різних аспектів слова: його форми, значення і вживання. Це відбувається у процесі виконання студентами рецептивно-репродуктивних умовно-мовленнєвих вправ в імітації зразка мовлення; у підтановці до зразка мовлення, у розширенні зразка мовлення, у відповідях на запитання; у самостійному вживанні нових лексичних одиниць.

Для автоматизації дій студентів з новими лексичними одиницями є використання принципу засвоєння лексичної одиниці не ізольовано, а у словосполученні або реченні. Цьому сприятиме рецептивно-репродуктивних умовно-мовленнєвих вправ в об'єднанні зразків мовлення у мікромонології або мікродіалозі. Письмова фіксація лексики сприяє зміцненню зав'язків слів (рухомоторних, слухових, зорових) і тим самим сприяє їх кращому запам'ятовуванню. Зорове і слухове сприйняття допомагає активно засвоїти лексичний матеріал [5, с. 71-72].

Наприклад: Перекладіть речення, замінивши крапки поданими нижче словами:

le cours, le nom, une langue, secondaires, faire, passer, le prénom, les études, toucher, étrangère, le foyer, com-

mencer, nombreux, avoir une pause, commencer à parler français, corriger

1. Je ... mes études à la faculté des ... étrangères.
2. Mon ... est André. 3. Ma famille n'est pas ... . 4. Jeudi nous avons ... de phonétique. 5. Les étudiants ... une bourse mensuelle. 6. En Ukraine ... sont gratuites et payées. 7. Mon ami loge ... d'étudiants. 8. Nous étudions deux langues ... . 9. Les études ... durent onze ans. 10. Mon ... de famille est ... . 11. Les études ... à neuf heures. 12. Les étudiants ... des épreuves. 13. Après chaque leçon nous ... . 14. Tous les étudiants de mon groupe ... . 15. ... toutes les fautes de votre dictée!

У процесі формування граматичної компетенції майбутніх учителів іноземних мов (знань про системну організацію мови і закономірностей її функціонування, навичок користуватися граматичними ресурсами мови при вирішенні завдань педагогічної діяльності), засвоєння граматичної будови французької мови, утруднюється тим, що вона має не лише загальні з англійською мовою ознаки, але й специфічні особливості, які їх відрізняють.

Виділяють чотири етапи роботи над граматичним матеріалом:

– етап презентації граматичного матеріалу і створення підґрунтя для подальшого формування навичок;

– формування мовленнєвих граматичних навичок шляхом їх автоматизації в усному мовленні;

– включення навичок до різних видів мовленнєвої діяльності;

– розвиток мовленнєвих умінь [5, с. 81].

У відповідності до кожного етапу використовуються три групи вправ. До першої групи входять вправи, метою яких є диференціація інтегруючих граматичних явищ, свідоме виявлення схожостей і розбіжностей у їх функціонуванні на етапі ознайомлення та орієнтування. На досягнення цієї мети спрямовані вправи міжмовні порівняння. До другої групи входять вправи, метою яких є диференціація граматичних явищ, посилення позитивного перенесення та подолання інтерференції у процесі автоматизації граматичних дій, а також формування навичок виконання дій на двох мовах і переключення з однієї мови на іншу. До такого виду вправ належить вправи на переклад, на переклад з елементами аналізу та комбіновані вправи. Третю групу вправ складають вправи, метою яких є навчання оперуванню засвоєним граматичним матеріалом у мовленні, а також здійснення перекладу на основі набутих навичок переходу з одного мовного коду на інший як здатності автоматизовано знаходити відповідності в іншій мові [5, с. 85].

Наприклад. Завдання до першої групи вправ: Прочитайте й перекладіть речення, диференціюючи значення безособового звороту «il a у». Дайте відповіді на запитання використовуючи зворот «il a у».

1. Sur la table il y a des livres et des magazines. 2. Y a-t-il des fleurs près de l'immeuble? 3. Parmi les élèves de première année il y a plusieurs jeunes filles venues de Bulgarie. 4. Il y a déjà deux heures que je travaille. 5. Qu'est-ce qu'il y a? 6. Qu'est-ce qu'il y a sur la table? 7. Y a-t-il du beurre sur la table? 8. Près de la fenêtre il y a deux chaises. 9. Sur cette place il y a de belles fleurs.

Правило вживання безособового звороту «Il y a»: безособовий зворот «Il y a» «є, знаходиться, лежить», складається з безособового займенника «il», дієслова «avoir» «мати», в 3-й особі однини та займенникового прислівника «у». Зворот «il a у» може стояти на початку речення або після обставини часу, місця. Якщо речення українською починається з підмета, то замість звороту «il a у» вживається дієслово «être». Перед обставиною часу зворот «il a у» має значення «тому».

Зворот «Il y a» = англійському звороту «There is (для одн.), There are (для мн.)». Зворот «there is/are» повідомляє про наявність у визначеному місці особи (осіб) чи предмету (предметів), ще невідомих співрозмовнику. Зворот «there is/are» має значення «є, знаходиться». В українській мові речення у таких випадках, як правило, розпочинається з обставини місця чи часу. В англійській мові такі речення розпочинаються із звороту «there is/are», за яким слідує іменник зі словами що до нього відносяться, а потім обставина місця чи часу. Дієслово «to be» узгоджується з іменником і може вживатися у різних часах. Переклад таких речень розпочинається з обставини місця чи часу, при чому зворот «there is/are» на українську мову часто не перекладається.

Наприклад. Завдання до другої групи вправ: Будьте перекладачем такого діалогу:

– Bonjour, jeune homme. Parlez-vous français ?

– Добрий день. Так, я трохи розмовляю французькою. Я починаю вивчати французьку мову як другу іноземну мову. Я волію розмовляти англійською.

– Malheureusement, je ne parle pas du tout (зовсім) anglais. Vous parlez déjà assez bien français. Je comprends tout ce que vous dites. Et où faites-vous vos études ?

– Я навчаюся на третьому курсі факультету іноземних мов. Я дуже люблю іноземні мови і літературу.

– Où habitez-vous ? Habitez-vous avec vos parents ? Louez-vous une chambre privée ?

– Я живу у великому студентському гуртожитку, що знаходиться поряд з університетом. Він розташований у гарному кварталі міста.

– Etes-vous nombreux dans la chambre?

– Нас двоє у кімнаті. Мій друг – студент філологічного факультету.

– Avez-vous tout le confort moderne ?

– Так, звичайно. У нас є всі необхідні умови для праці та відпочинку. У нас велика і світла кімната.

– Et où prenez-vous vos repas ?

– Ми купуємо необхідні продукти, готуємо сніданок і вечерю. Обідаємо у студентській їдальні.

– Allez-vous souvent chez vos parents ?

– Мої батьки живуть далеко звідси. Я сподіваюся поїхати додому під час зимових канікул.

– Enchanté de faire votre connaissance. Je vous souhaite de bons succès dans l'étude des langues étrangères.

– Дякую. Ласкаво просимо до нашої гостинної країни.

Наприклад. Завдання до третьої групи вправ: Прочитайте й перекладіть речення. Поставте питання до підмета:

1. Mes camarades habitent Paris. 2. Ils travaillent à l'usine. 3. Frédéric est marié. 4. Il déjeune à sept heures et

demie. 5. La petite fille pleure, elle reste seule. 6. Lucie fait ses études à la faculté des lettres.

Важливою є роль використання контрастивного підходу у процесі викладання французької мови, адже у студентів є можливість виявлення рис схожості та відмінності між мовами. При вивченні другої іноземної мови велику допомогу надає опора на рідну і першу іноземну мову, особливо спираючись на мовну здогадку та враховуючи подібність граматичних будов, не кажучи вже про значну кількість взаємозапозичень у лексичному складі кожної з них. Зазначимо,

що процес оволодіння французькою мовою, як другою іноземною може бути значно інтенсифікований, якщо студенти мають високий рівень володіння англійською мовою.

Підсумовуючи, доходимо до висновку, що ефективність процесу формування мовної та іншомовної комунікативної компетенції студентів з французької мови як другої іноземної, на пряму залежить від слідування дидактичним і методичним принципам, основним серед яких виділяємо комунікативно-когнітивний.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальскова Н. Д. Обучение на билингвальной основе как компонент углубленного языкового образования // Иностранные языки в школе, 2003, №2, С. 12-16.
2. Михайлов М. М. Двухязычие и взаимовлияние языков // Проблемы двуязычия и многоязычия, М., 1972, 203 с.
3. Палій О. А. Про підвищення ефективності навчання другої іноземної мови в ЗНЗ // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки, 2014, № 1, С. 120-124.
4. Цюник Г. М. Використання зіставного (контрастивного) методу при вивченні французької мови як третьої іноземної [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://nniif.org.ua/File/16cgmzvzk.pdf>
5. Швець Т. А. Методика навчання іноземних мов у вищій школі // Переяслав-Хм. : «Видавництво К С В», 2014, 296 с.

REFERENCES

1. Halskova N. D. Bilingual Basis Training as Component of Advanced Language Education // Inostrannyye yazyki v shkole, 2003, №2, P. 12-16.
2. Mykhailov M. M. Bilingualism and Interaction of Languages // Problemy dvuyazychiya i mnogoyazychiya, M., 1972, 203 p.
3. Paliy O. A. Increasing of the Second Foreign Language Learning Efficiency in general educational institutions // Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholya. Psykholoho-pedahohichni nauky, 2014, № 1, P. 120-124.
4. Tsiunyk H. M. Comparative (Contrastive) Method Usege of Learning French as Third Foreign Language // Retrieved from <http://nniif.org.ua/File/16cgmzvzk.pdf>
5. Shvets T. A. Methodology of Teaching Foreign Languages at Universities // Pereyaslav-Khm. : «Vydavnytstvo K S V», 2014, 296 p.

Peculiarities of Teaching French as Second Foreign Language in Universities

S. V. Dubrova

Abstract. The article deals with the peculiarities of teaching French as second foreign language in higher educational establishments. According to the communicative-cognitive principle the mastering of linguistic material (phonetic, lexical, and grammatical) is correlated in the process of learning French language. This correlation promotes the formation of student's language and communicative competence. The language competence integrates the phonetic (knowledge of the foreign language sound characteristics – sounds, their properties, functions and ways of the correct and logical combination, and skills of their reproduction), lexical (knowledge and ability to use the foreign vocabulary, continual accumulation and expansion of the real and potential vocabulary) grammatical (knowledge of the language systemic organization and patterns of its functioning, skills of using grammatical language resources) competencies with subsequent application in future professional activities.

Keywords: French language, language competence, foreign communicative competence, phonetic, lexical, grammatical competence.

Особенности преподавания французского языка как второго иностранного в высших учебных заведениях

С. В. Дуброва

Аннотация. В статье рассматриваются особенности преподавания французского языка как второго иностранного в высших учебных заведениях. Определено, что в соответствии с коммуникативно-когнитивным принципом в процессе обучения французскому языку усвоения языкового материала (фонетического, лексического, грамматического) происходит взаимосвязано, что способствует формированию высокого уровня владения студентами языковой и иноязычной коммуникативной компетенциями. Языковая компетенция интегрирует фонетическую (знание звуковых особенностей иноязычной речи – звуков, их свойств, функций и закономерностей правильного и логического сочетания, и навыки их воспроизведения), лексическую (знание и способность использовать иноязычный словарный запас, непрерывное накопление и расширение реального и потенциального словаря), грамматическую (знания о системной организации языка и закономерностей его функционирования, навыки пользования грамматическими ресурсами языка) компетенции с последующим применением в будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: французский язык, языковая компетенция, иноязычная коммуникативная компетенция, фонетическая, лексическая, грамматическая компетенция.